

Nr 804

Av herr **Källstad m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 42, angående statsbidrag till folkhögskolor.*

(Lika lydande med motion nr 654 i Första kammaren)

I proposition nr 42 framläggs förslag om nya regler för statsbidrag till folkhögskolor. De nya reglerna, vilka i stort ansluter sig till de bestämmelser som gäller för övriga gymnasiala skolformer, föreslås träda i kraft fr. o. m. budgetåret 1967/68.

Föreliggande proposition angående nya regler för statsbidrag till folkhögskolor liksom det förslag till ny folkhögskolestadga, som skolöverstyrelsen framlagt, får båda ses som betydelsefullt led i strävandena att underlätta skolformens av egen kraft genomförda inre förnyelse. Vi vill inledningsvis framhålla, att vi i princip kan ansluta oss till de förslag till nya statsbidragsregler för folkhögskolorna som nu framlagts. På vissa punkter, som redovisas i det följande, har vi emellertid avvikande uppfattningar. Som helhet betraktad och med hänsyn tagen till de ändringsförslag vi nu framför torde den nya bidragskonstruktionen dock komma att medföra väsentliga förbättringar för folkhögskolornas ekonomiska ställning. Därigenom möjliggörs folkhögskolans inre omdaning med anpassning till nya pedagogiska rön, och folkhögskolan kan bestå som en betydelsefull bildningsinstitution med i vissa hänseenden unika möjligheter, även om den successivt kommer att fullgöra sin uppgift på delvis nya områden.

De i motionen framlagda ändringsförslagen medför för budgetåret 1966/67 ett i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 262 500 kronor förhöjt förslagsanslag av sammanlagt 37 347 500 kronor.

Bidrag till löner åt s. k. kringpersonal

Det av folkhögskolans statsbidragsutredning föreslagna bidraget till löner åt s. k. kringpersonal avser att täcka kostnaderna vid en folkhögskola av normalstorlek för följande personalresurser: vid biblioteket motsvarande en halv tjänst, biträdeshjälps motsvarande en tjänst samt institutionstekniker/vaktmästare motsvarande en tjänst. Vidare beräknas medel för anordnande av obligatorisk skolhälsovård. Utredningen föreslog för här avsett ändamål ett indexreglerat bidrag om 65 000 kronor, vilket beroende på skolans storlek skulle kunna utgå med lägst 50 % och högst 150 % av nämnda belopp. Departementschefen har tillstyrkt utredningens förslag på denna punkt.

I likhet med vad som i remissyttrandena över utredningen framförts från Tjänstemännens centralorganisation och Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation anser vi emellertid, att bidraget bör utgå med 80 000 kronor vid skola av normalstorlek (skola med 3 400 undervisningsveckor, d.v.s. skola med 100 elever och 34 veckors vinterkurs). Vår motivering för ett högre bidragsbelopp är att medel för en halv kuratorstjänst bör inräknas i bidragsunderlaget. Vi vill erinra om att folkhögskolan är en internatskola med betydande elevvårdsverksamhet. F. n. handläggs dessa uppgifter huvudsakligen av den pedagogiska personalen vid skolorna, som emellertid saknar utbildning för rent kurativa uppgifter. Särskild kurator bör därför enligt vår mening anställas för den elevvårdande funktionen vid skolorna.

Som ett ytterligare skäl för en höjning av bidraget till kringpersonal vill vi i likhet med vad Landsorganisationen framfört i sitt remissyttrande framhålla, att administrationen vid rörelsefolkhögskolorna är av betydligt större omfattning än vid en vanlig skola, där många ekonomiska och andra organisatoriska uppgifter ombesörjes av skolstyrelsen och andra kommunala myndigheter.

Enligt propositionen skulle bidraget reduceras för skolor, som inte uppnår de 3 400 undervisningsveckorna. Bidraget skulle för dessa skolor utgå med lägst 50 % av det fastställda beloppet. Enligt vår uppfattning skulle de mindre skolorna härigenom erhålla mycket små belopp för denna del av sin verksamhet. Då vissa administrativa uppgifter inte minskar i förhållande till elevantalet i den omfattning som förutsättes i propositionen, föreslår vi att bidraget skall utgå med lägst 75 % av normalbeloppet. Inte minst för rörelseskolorna skulle en sådan bidragskonstruktion vara av stor betydelse. Vi vill i detta sammanhang erinra om att liknande synpunkter vid remissbehandlingen av utredningen framförts av skolöverstyrelsen, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation. Samtliga dessa tre remissinstanser förordar att lägst 75 % av bidragsunderlaget bör utgå till mindre skolor.

Relationstalet

I propositionen framhålls, att lärartätheten vid folkhögskolorna inte obetydligt överstiger den som beräknats för det framtida gymnasiet. Det i utredningen framförda förslaget till lärartilldelning, till vilket departementschefen anslutit sig, leder emellertid till en minskning av lärartätheten. Utredningens undersökningar har visat att kvoten av antalet lärartimmar per vecka och antalet elever f. n. utgör 2,42. Detta s. k. relationstal innebär att en skola med 100 elever disponerar över i genomsnitt 242 lärartimmar per vecka.

I propositionen föreslås att de nuvarande reglerna för inrättande av avdelningar avskaffas och att relationstalet i stället får utgöra grund för lä-

rantilldelningen. Ett sådant system för lärartilldelningen torde vara ett smidigare instrument än nu gällande gruppindelingsnormer och bör kunna stimulera till pedagogisk experimentverksamhet i skolorna.

Vi kan däremot inte acceptera att relationstalet föreslås bli satt till 2,2 mot nuvarande 2,42. Utredningen framhöll, att en övergång till det lägre relationstalet skulle innebära en minskning av ett antal lärare som motsvarade ca 100 heltidstjänster. Den föreslagna sänkningen av relationstalet motiveras med den stigande lärartätheten i folkhögskolorna, önskvärdheten av att hushålla med den pedagogiskt utbildade arbetskraften samt de pedagogiska och organisatoriska förändringar som förslaget om ett relationstal medför för folkhögskolorna.

Siffran 2,2 som relationstal är enligt vår uppfattning alltför låg. Frånsett att den skulle innebära en reducering av antalet tjänster vid folkhögskolorna, något som i och för sig förefaller synnerligen egendomligt i en tid av utbildningsexpansion, försvårar den arbetet vid skolorna. Folkhögskolornas elevgrupper är mer heterogent sammansatta än övriga skolformers. Eleverna har en högst varierande bakgrund med avseende på sina tidigare studier. Undervisningen fordrar därför ofta anpassning till förkunskaper och uppdelning i olika grupper med hänsyn härtill. Ett lågt relationstal försvårar en sådan undervisningsmetod.

Vid fastställandet av relationstalet bör hänsyn även tas till att internatformen kräver viss icke obetydlig arbetsinsats från lärarnas sida utöver vad som är fallet i det övriga skolväsendet. För ett högre relationstal kan ytterligare anföras att inslaget av praktisk-estetiska ämnen, vilka är mycket lärarkrävande, är större vid folkhögskolorna än i övriga skolformer. Detta inslag bör enligt många mening helst öka i framtiden med hänsyn till dess allmänna bildningsvärde. Största möjliga antal lärartimmar bör därför ställas till folkhögskolornas förfogande i syfte att upprätthålla internatformen och möjliggöra en rikt differentierad undervisning, inte minst i de praktisk-estetiska ämnena. Som motivering för ett lägre relationstal har bl. a. anförts, att det är önskvärt att hushålla med den pedagogiskt utbildade arbetskraften. Vi har den största förståelse för en dylik strävan. Vinsten för det övriga skolväsendet torde dock inte kunna beräknas med sådan automatik som föreslås i utredningen och propositionen. Någon avsevärd lättning med avseende på lärarbristen vid det allmänna skolväsendet skulle de föreslagna åtgärderna inte innebära. Det torde f. ö. förhålla sig så, att dagens folkskollärare sökt sig till folkhögskolan bl. a. av det skälet att denna skolform erbjudit dem de bästa arbetsförhållandena. Om antalet tjänster skulle minska, skulle med all sannolikhet åtskilliga lärare övergå till annan yrkesverksamhet. Nettotillskottet för det allmänna skolväsendet skulle härigenom bli obetydligt.

Det bör vidare observeras, att många av de lärartimmar som nu ingår i

framräkningen av kvoten 2,42 utgöres av s. k. timlärartimmar. Dessa fullgörs ofta av personer med specialutbildning eller specialinriktning (konst, teater, musik etc.). Sådan praktisk-estetisk inriktad undervisning är, som ovan framhållits, av vitalt intresse för folkhögskolan. De lärartimmar det i detta fall är fråga om skulle vid lägre relationstal förmodligen inte heller komma det allmänna skolväsendet till del.

De uppgifter i form av gymnasie- och fackskoleutbildning m. m., som gymnasiutredningen i sitt sjätte betänkande — Vuxenutbildning — föreslagit skall åvila folkhögskolorna, utgör ytterligare motivering för ett högre relationstal.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi, att relationstalet bibehålles vid sin nuvarande nivå och fastställs till 2,4. Vi anser därför inte heller försöksverksamhet med ett lägre relationstal vara befogat utan förordar att riksdagen beslutar att definitivt fixera relationstalet till 2,4.

Utbyte av icke-ordinarie lärartjänster mot ordinarie

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1966/67 har skolöverstyrelsen begärt bidrag för utbyte av 40 icke-ordinarie lärartjänster vid folkhögskolor mot lika många ordinarie. Departementschefen har icke kunnat biträda förslaget.

Folkhögskolan har ett oproportionerligt stort antal icke ordinarie lärartjänster, under innevarande år 267 icke-ordinarie mot 347 ordinarie ämneslärartjänster. Antalet fasta tjänster är också synnerligen ojämnt fördelat skolorna emellan. Särskilt för de nya skolor, som under den senaste tioårsperioden genom riksdagens beslut erhållit statsbidrag och nu är under utbyggnad, får departementschefens avvisande av skolöverstyrelsens äskande allvarliga konsekvenser.

För att bereda dessa nya skolor möjlighet att tillsätta kvalificerade lärarkrafter föreslår vi, att fr. o. m. budgetåret 1966/67 10 icke-ordinarie lärartjänster vid folkhögskola får utbytas mot lika många ordinarie.

Statsbidrag till Kjesäters folkhögskola

I propositionen föreslås, att statsbidrag skall utgå till ytterligare en folkhögskola, nämligen Klarälvdalens folkhögskola, som har Värmlands läns landsting till huvudman. Skolöverstyrelsen har emellertid begärt bidrag till ytterligare två folkhögskolor, Kjesäters folkhögskola i Vingåker och Valla filialfolkhögskola utanför Linköping. Valla folkhögskola åtnjuter emellertid redan statsbidrag som filialfolkhögskola, varför Kjesäters folkhögskola skulle komma att bli den enda folkhögskola i Sverige som drivs utan statsbidrag. Vi förordar, att statsbidrag skall utgå även till Kjesäters folkhögskola. Som stöd för vårt förslag vill vi anföra följande.

Kjesäters folkhögskola har som huvudman Svenska scoutförbundet.

Skolan togs i bruk läsåret 1964/65. Verksamheten går i höst in på sitt tredje år. Undervisning har således i snart två år pågått utan statsbidrag. År 1964 intogs bland 65 sökande 41 elever i första årskursen. Innevarande läsår studerar 15 elever i första årskursen samt 24 i andra.

Det bör här noteras, att skolan utfäst sig att ta emot bl. a. döva och hörselskadade elever. Scoutförbundet, som även tidigare tagit betydelsefulla initiativ för att motverka hörselhandikappets isolerande och begränsande inverkan på unga hörselskadade, har härigenom tagit ytterligare ett lovvärt steg i syfte att öka dagens begränsade möjligheter till teoretisk fortbildning av döva och hörselskadade.

För denna speciella form av undervisning har hörselförstärkaranläggning installerats i sex pedagogiska utrymmen. Samtliga dessa utrymmen har utöver akustisk dämpning utrustats med s. k. teleslinga. Tre klassrum har därutöver försetts med s. k. fast anläggning. Den tekniska apparaturen för denna specialundervisning är enligt experternas omdömen så högklassig som de tekniska möjligheterna tillåter.

Vid skolan kan årligen beredas plats för 8 hörselskadade elever. Innevarande läsår undervisas 5 hörselskadade samt härutöver 1 synskadad vid skolan. Lärarna har i samråd med skolöverstyrelsen erhållit specialutbildning i dövundervisningens metodik. Sveriges dövas riksorganisation har haft en idrottsledarkurs vid Kjesäter och vidare planeras folkhögskolekurser för hörselskadade, förlagda till sommartid. Kurserna avser såväl vuxna som ungdomar.

Kjesäter-skolan har också arrangerat kurser för en annan handikappgrupp, de utvecklingsstörda. Två kurser för fritidsledare för utvecklingsstörda har anordnats liksom två s. k. semesterkurser för utvecklingsstörda. Till sommaren 1966 planeras en två månaders ämneskurs för utvecklingsstörda. Samtliga dessa kurser måste betraktas som pionjärinsatser på denna del av vuxenundervisningens område. Representanter för både skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen har uttalat sitt fulla förtroende för Kjesäter-skolans arbete för såväl de hörselskadade som de utvecklingsstörda. Skolans insatser på dessa områden förtjänar enligt vår mening statsmakternas fulla stöd.

Parallellt med folkhögskoleundervisningen pågår vid Kjesäter en mycket omfattande ungdomsledarutbildning i det till skolan knutna ledarinstitutet. Institutet tar emot kurser från Svenska scoutförbundet, andra organisationer och företag. Omkring 2 000 kursdeltagare beräknas varje år vid Kjesäter delta i längre eller kortare kurser. Det förtjänar nämnas, att denna ledarutbildning är allmänt inriktad och inte speciellt avsedd att täcka huvudmannens ledarutbildningsbehov. Också denna del av skolans verksamhet bör enligt vår uppfattning förtjäna ett effektivt stöd.

Vid skolan läggs vidare särskild tonvikt vid estetisk fostran, framför allt genom den verksamhet som äger rum i skolans ateljé. Skolans huvudman har uttalat ett klart önskemål om att träning av intellekt och hand ständigt bör drivas parallellt.

Kjesäters kursprogram och undervisning har planlagts i nära samverkan med skolöverstyrelsen, som också godkänt skolan och ansett den väl uppfylla kraven för statsbidrag. I byggnader har totalt investerats ca 4 milj. kronor, och för driften under två år har 400 000 kronor nedlagts. Pengarna har huvudsakligen insamlats genom Svenska scoutförbundet. Skolan belastas nu med lån om 1,5 milj. kronor. Det är ytterligt angeläget, att det moderna och pedagogiskt väl utrustade utbildningscentrum som Kjesäter i dag utgör ges det fulla stöd som dess verksamhet nu förtjänar.

När det i vårt land råder brist på utbildad arbetskraft och utbildade ungdomsledare, kan det inte vara riktigt att den verksamhet Kjesäter-skolan bedriver skall äventyras av alltför osäker ekonomisk grund. Vi föreslår därför, att statsbidrag beviljas även Kjesäters folkhögskola och ledarutbildningsinstitut.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 42 måtte besluta

1. att bidraget till löner åt s. k. kringpersonal skall utgå med 80 000 kronor för folkhögskola av normalstorlek (3 400 elevveckor) samt att bidraget skall utgå med lägst 75 % och högst 150 % av nämnda belopp för folkhögskolor med lägre resp. högre antal elevveckor;

2. att det s. k. relationstalet för lärartilldelning fastställles till 2,4;

3. att avslå förslaget om en 4-årig försöksverksamhet med ett lägre relationstal;

4. att fr. o. m. budgetåret 1966/67 utbyta 10 icke-ordinarie lärartjänster vid folkhögskola mot lika många ordinarie;

5. att utöver Kungl. Maj:ts förslag om statsbidrag till Klarälvdalens folkhögskola även bevilja Kjesäters folkhögskola och ledarinstitut statsbidrag fr. o. m. budgetåret 1966/67; samt

6. att i anledning av förslagen i punkt 4 och 5 således till *Bidrag till driften av folkhögskolor* för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 37 347 500 kronor.

Stockholm den 22 mars 1966

Thorvald Källstad (fp)

Erik Tobé (fp)

Augustinus Keijer (fp)